

Richard Strebel

'Der Hund war meine Lebensaufgabe'

De geschiedenis, ontwikkeling en gebruikswaarde van honden worden door kynologen al eeuwenlang vastgelegd. Maar wie zijn die kynologische auteurs? Wie bedoelen we als we praten over Toepoel, Van Bylandt, Trumler of Lorenz? Onze Hond gaat op speurtocht...

Vanaf het midden van de 19de eeuw ontstaat in Europa de behoefte om de vele verschillende typen honden te gaan benoemen, te beschrijven en apart te gaan fokken, en daarmee te gaan keuren op tentoonstellingen. Terriers, Spaniels, Herdershonden, Brakken, Molossers, allemaal krijgen ze door de jaren heen een eigen 'rasnaam' en een bijpassende rasstandaard. Zuiver fokken wordt het motto. In Europa is er in bijna ieder land een kynologisch auteur die de resultaten hiervan in woord en beeld vastlegt. In Nederland is dat graaf H.A. van Bylandt, Zwitserland heeft Albert Heim, België prof. A. Reul, Oostenrijk kent Emil Hauck en in Duitsland is het onder anderen Richard Strebel, die met zijn boek *Die Deutschen Hunde und Ihre Abstammung* een kynologisch boekwerk van grote waarde achterlaat.

INTELLECTUEEL GEZIN

Richard Hermann Strebels vader – Hermann Wilhelm – wordt in 1834 in Hamburg geboren. In 1848 maakt hij als 13-jarige de oversteek naar Veracruz, een havenstad in Mexico, gelegen aan de Golf van Mexico. Daar moet hij, onder toezicht van zijn oudere broer, worden opgeleid in het 'Manufakturengeschäft'. In 1860 trouwt Hermann Wilhelm met de in Mexico geboren Inés Mahn – dochter uit een koopmans-

Hermann Wilhelm Strebel (1834-1914), de vader van Richard Strebel, op een portret van Max Liebermann.

familie – en op 28 juni 1861 wordt hun zoon Richard Hermann Strebel in Mexico geboren.

Behalve koopman is Richards vader een bekende malacoloog, archeoloog en etholoog, vakgebieden waarover hij schrijft in wetenschappelijke publicaties. Vanaf 1899 verricht hij wetenschappelijk werk in het Natuurhistorisch Museum in Hamburg en in 1904 wordt hij onderscheiden met een eredoctoraat aan de universiteit van Giessen. Kort voor zijn dood, in 1914, wordt hij door de Hamburgse senaat tot professor benoemd. Kortom, Richard groeit op in een intellectueel gezin, waarin na hem nog drie kinderen worden geboren.

ACCENT OP HONDEN

In 1867 verhuist de familie Strebel terug naar Hamburg, waar Richard de lagere school en het gymnasium bezoekt. Hoewel zijn vader een andere carrière voor zijn oudste zoon in gedachten heeft, begint de jonge Richard in 1880 toch met een studie aan de 'Kunsthochschule' in Kassel. Hij krijgt les van de professoren Hermann Knackfuß en Georg Koch, in die jaren bekende kunstschilders. De studie wordt serieus voortgezet, want in 1881 gaat Richard studeren aan de 'Staatliche Akademie der Bildenden Künste' in Karlsruhe, bij de professoren Gustav Schönleber en Hermann Baisch. Laatstgenoemde is een 'Landschafts- und Tiermaler' en dat is precies de richting die de jonge Strebel wil gaan volgen. Geheel in de geest van de tijd maakt hij diverse studiereizen en na zijn studie en het vervullen van de militaire dienstplicht, verhuist hij in 1886 naar München. Daar schildert Strebel voornamelijk landschappen, maar vanaf 1890 komen daar ook schilderijen van dieren bij, met duidelijk het accent op honden.

In 1892 richt hij, samen met een groep kunstenaars, de 'Luitpold-Gruppe' op, een afsplitsing van het 'Münchener Künstlergenossenschaft'. Vooral kunstschilders zijn er lid van en deze gematigd moderne kunststroming streeft naar hogere kwaliteit. In de jaren daarna zal Strebel samen met deze kunstenaars zijn werken tentoonstellen.

'DIE DEUTSCHEN HUNDE'

In deze periode ontwikkelt Strebel zich ook tot keurmeester voor rashonden en tot 'Begutachter'; wij zouden zeggen deskundige of adviseur. Hij maakt naam als portrettist van honden, als schrijver van artikelen en als illustrator. Zijn werk is rond 1890 onder andere te vinden in *Die Gartenlaube*, een geïllustreerd familieblad dat vanaf 1853 verschijnt en een oplage van honderdduizenden kent. Inmiddels is Strebel begonnen aan een boek, waarmee hij zich zal scharen onder de grote kynologen: *Die Deutschen Hunde und ihre Abstammung*.

NATURALISME

Bij een tentoonstelling in Crystal Palace, Londen, wint Strebel in 1890 een bronzen medaille. In 1901 is zijn werk aanwezig op de 'Grosse Berliner Kunstausstellung' en in 1903 is zijn werk te zien in het 'Münchener Glaspalast'. In 1905 in het 'Städtisches Museum für Kunst und Kunstgewerbe' in Halle en in 1907 op verschillende plaatsen in Hamburg. In 1908 en 1912 kan men zijn werk zien in Stuttgart en Frankfurt. Een bijzondere tentoonstelling vindt in 1926 plaats, in München: *Der Hund in der Kunst*. Qua stijl wordt Strebel tot het Naturalisme gerekend, een stroming die met name de tweede helft van de 19de eeuw kenmerkt. En die stijl

Malacoloog: weekdierkundige.
Archeoloog: wetenschapper die middels materiële vondsten het verleden reconstrueert.
Etholoog: gedragsbioloog.
Begutachter: adviseur, deskundige, expert.
Naturalisme: voorwerpen en levende wezens worden realistisch en in hun natuurlijke omgeving afgebeeld.
Kriegsanleihen: soort aandelen waarmee men speculeert op het winnen van een oorlog.
Opus Magnum: het grootste, veelal bekendste werk.
Facsimilé uitgave: (fotografische) replica van de oude druk.

Richard Strebel als dienstplichtig militair te Karlsruhe. Geboren in 1861, is hij te oud voor actieve dienst als in 1914 de Eerste Wereldoorlog uitbreekt. Deze foto zal rond 1880 zijn gemaakt. (Foto: Schulz & Suck).

Tekeningen van Richard Strebel in het tijdschrift 'Die Gartenlaube'. De Engelse Bulldog is een ras dat hij zelf fokt.

valt bij de liefhebbers van hondenafbeeldingen in de smaak. Toch taant de belangstelling voor zijn schilderkunst na de wisseling van de 19de naar de 20ste eeuw; echter, zijn werk als graficus en illustrator van boeken en kynologische tijdschriften blijft men waarderen.

Behalve het maken van de afbeeldingen voor zijn eigen boek, werkt Strebel mee aan het tijdschrift 'Jugend', *Münchener illustrierte Wochenschrift für Kunst und Leben*. Als de Zwitserse Forstmeister en kynoloog Max Siber zijn boeken *Die Hunde Afrikas* (1899) en *Die Hunde Asiens* uitgeeft, is Richard Strebel degene die mee werkt en de illustraties maakt. Zijn signatuur verschilt: óf hij schrijft in mooie, schuine letters met krullen en een zwierige streep eronder, óf hij signeert in wat houterige hoofdletters.

SPECULEREN

In 1893 trouwt Richard Strebel met Elise Eham, weduwe Ertel. Het huwelijk houdt geen stand en een scheiding volgt. In 1904, middenin de werkzaamheden voor zijn werk *Die Deutschen Hunde*, trouwt hij voor de tweede maal, nu met Emma

Helene, een dochter van de groot-industrieel Wilhelm Simons.

Ze krijgen twee kinderen, Herta (1905) en Ingo (1908).

In 1909 bouwt Strebel voor zijn gezin een huis in Gauting (Oberbayern), maar omdat hij vanaf 1914 speculeert met zogenoemde 'Kriegsanleihen' en daarbij geld verliest, moet hij het huis verkopen. Met deze 'Kriegsanleihen' wordt 98 miljard Reichsmark opgehaald, goed voor 60% van de kosten van de Eerste Wereldoorlog.

Als deze oorlog voorbij is, vestigen de Strebels zich op 'Gut Trutzhof' in Burghausen, eveneens in Oberbayern. Het is een oude papiermolen die dichtbij de grens met Oostenrijk staat. Strebel houdt zich daar bezig met wat landbouwactiviteiten en ook tekent hij af en toe nog. Maar door het sterk trillen van zijn handen komt aan zijn carrière als schilder in de jaren dertig langzamerhand een einde.

'VON SCHWABING'

Richard Strebel publiceert in een tijd dat de kynologie al vrij goed is georganiseerd en veel rassen al een rasstandaard hebben. Vrij regelma-

tig worden er hondententoonstellingen georganiseerd en ook vinden werk- en jachtproeven met honden plaats. Geboren in 1861, is hij in de gelegenheid om de ontwikkeling van rasloze (gebruiks)honden naar de rashond van nu op de voet te kunnen volgen. Behalve kunstschilder, auteur, keurmeester en jager, is Strebel fokker van Engelse Bulldoggen, een ras dat hem fascineert. Helene, zijn tweede vrouw, fokt met succes Schnauzers, onder de kennelnaam 'von Schwabing'.

In zijn teken- en schilderwerk is Strebels voorliefde voor Pinschers en Schnauzers merkbaar. In de *Blätter für Pinscherfreunde, Mitteilungen des Pinscher-Schnauzer-Klubs, Hundesport und Jagd, Der Zwergschnauzer* en in *Die Erziehung des jungen Hundes im ersten Lebensjahr* wordt werk – tekst en illustraties – van Strebel gepubliceerd.

OPUS MAGNUM

Hoewel Richard Strebel ook bijdragen voor kynologische tijdschriften levert, is hij het bekendst geworden door zijn opus magnum: *Die Deutschen Hunde und ihre Abstammung mit Hinzuziehung und Besprechung*

Een nog jonge Richard Strebel bezig met penseel en palet.

sämtlicher Hunderassen. De ondertitel luidt: *Ein ausführliches Handbuch über Zucht, Führung und Pflege des Hundes*. De eerste druk verschijnt in 1903/05 en de drie delen zijn in twee banden gebonden. Aan het einde van de tweede band is een 'Tierärztlicher Teil' opgenomen, geschreven door August Ueblackel, dierenarts in München. In totaal telt *Die Deutschen Hunde* 672 bladzijden en is het werk geïllustreerd met honderden afbeeldingen, waarvan 19 in kleur. Uiteraard zijn alle illustraties – schilderijen, tekeningen alsmede het grafisch werk – van Strebels hand.

Met Duitse 'Gründlichkeit' verzamelt hij de gegevens voor zijn werk. Hij neemt contact op met de belangrijkste fokkers, verzamelt alle beschikbare literatuur en neemt kennis van hondenaafbeeldingen uit de kunstgeschiedenis.

Behalve door de illustraties onderscheidt *Die Deutschen Hunde* zich ook door de vele vergelijkende tabellen, waarin Strebel de proportie, het gewicht, de hoogte, borstdiepte,

hoeking, borstdiepte, omvang van het hoofd en de snuit, diverse schedelvormen, enzovoort bij verschillende rassen vastlegt. Hij draagt zijn werk op aan zijn vriend Max Siber, een Zwitserse kynoloog, die vooral bekend wordt door zijn bemoeienissen met de Appenzeller Sennenhond. Van zijn grote kynologisch bibliotheek mag Strebel gebruikmaken, evenals van een aantal clichés. Strebel bedankt zijn 'lieber Vater', die alle versierselen bij het begin en het einde van de hoofdstukken heeft getekend. Tot slot dankt hij Dr. Ernst Toelle, die hij zijn 'Freund und Gönner' noemt – zijn vriend en beschermheer.

EEN ECHE STEBEL

Merkwaardig is dat band 1 (1903) wordt uitgegeven door Eduard Koch Verlag in München en band 2 door Elise Ertel Verlag, ook in München, die eerstgenoemde uitgeverij overneemt. De oplettende lezer ziet dat het bij de uitgeverij van band 2 om de naam van Strebels eerste vrouw

Uit: 'Die Gartenlaube' jaargang 1895. Als vaste illustrator tekent Richard Strebel ook andere dieren dan honden.

gaat, van wie hij op dat moment bezig is te scheiden. Uiteindelijk, aldus bibliografische informatie, verschijnen de twee banden van *Die Deutschen Hunde* bij Verlag Kern und Birner, gevestigd in Frankfurt am Main. Aan het einde van het boek maakt Strebel zijn verontschuldiging richting abonnees, die *oft die Geduld verloren*. Hij heeft er wel een reden voor: *Krankheit und schwere Schicksalschläge*;

Richard Strebel aan het werk in Burghausen, zijn laatste woonplaats.

'Sanitätshund im Felde', een tekening van Strebel voor het tijdschrift 'Jugend' in 1915.

met het laatste bedoelt hij wellicht zijn scheiding van zijn vrouw Elise. Diverse antiquariaten bieden thans 'originele Strebels' aan en wie zo rond de € 400,- wil neertellen kan een echte Strebel aan de collectie toevoegen. Ik schrijf echte, want in 1986 verschijnt er, ter gelegenheid van Strebels 125ste geboortedag, bij Kynos Verlag in Mürlenbach, een facsimilé uitgave van de eerste druk. Het voorwoord daarvoor wordt

geschreven door Dr. Hans Räber, een Zwitserse kynoloog over wie we kunnen lezen in ONZE HOND van september 2011. Hans Räber noemt *Die Deutschen Hunde: Ein Lehr- und Anschauungswerk, dem bis heute noch nichts Gleichwertiges zur Seite steht*. Het zal – toeval of niet – diezelfde Hans Räber zijn die iets 'Gleichwertiges' zal publiceren, namelijk zijn onovertroffen *Enzyklopädie der Rassehunde* (1993).

EEN KUNSTENAAR OF EEN KYNOLOGISCH AUTEUR?

Natuurlijk is Strebel niet de eerste Duitstalige auteur die over rashonden schrijft. Onder anderen ging dr. Leopold Fitzinger hem voor met het in 1876 verschenen werk *Der Hund und seine Racen* en in 1894/95 publiceert Ludwig Beckmann, ook een dierenschilder, zijn *Geschichte und Beschreibung der Rassen des Hundes*.

Strebel's werk echter beoogt nadrukkelijk de (geschiedenis van de) Duitse honden voor het voetlicht te halen. Andere Duitse auteurs, zoals Jean Bungartz en Ludwig Beckmann, zijn vooral enthousiast over de Engelse rassen.

Is Richard Strebel nu in de eerste plaats kunstenaar of kynologisch auteur? Over zijn passie voor het schilderen van honden schrijft hij zelf: 'Mijn streven als kunstenaar is er in de eerste plaats op gericht om honden af te beelden en in de tweede plaats om dieren op zich. Mij lijkt het absoluut noodzakelijk om de psyche van dieren, en in het bijzonder die van honden, in al hun emoties te doorgronden. Daardoor kwam ik er toe in het bijzonder de rassen te bestuderen, dat zich later

'Die Deutschen Hunde' bevat een groot aantal pentekeningen van de auteur. Hier de Ierse Water Spaniel. Strebel's zwerige signatuur staat linksonder.

Richard Strebel op z'n best: hoofden van een gevlekte en gestroomde Duitse Dog.

In 1986 verschijnt er een facsimilé uitgave van 'Die Deutschen Hunde'.

in mijn grote werk 'Die Deutschen Hunde' uitkristalliseerde. Ik heb daarbij te diep gegraven, zodat ik af en toe het gevaar liep, de wetenschap boven de kunst te stellen.'

ALLE FACETTEN

Op 3 april 1940 overlijdt Richard

Strebel in Burghausen. Zijn nalatenschap bestaat uit 488 schilderijen, waarvan 337 met afbeeldingen van honden. Hij wordt op verschillende manieren geëerd. In 1913 verschijnt in het blad *Hundesport und Jagd* een artikel over hem, geschreven door Josef Berta. En in het tijdschrift

Pinscher und Schnauzer van juni 1986 schrijft Herbert Hirschfelder een artikel onder de titel: *Richard Strebel. Zum 125. Geburtstag.*

Ook noemt men in het dorp Burghausen een straat naar hem en in 1944 wordt hij door de Münchener Kunstakademie postuum tot professor benoemd. In 2008 is er in het Europäisches Hundemuseum in Oostenrijk een tentoonstelling aan Strebel gewijd; de getoonde schilderijen en grafische werken komen uit de collectie van dr. Dieter Fleig, de oprichter van Kynos Verlag.

In 2011 is er in zijn laatste woonplaats, Burghausen, in het klooster Raitenhaslach, een tentoonstelling te zien ter gelegenheid van zijn 150ste geboortedag.

Emil Hauck, de bekende Oostenrijkse kynoloog en zoöloog, schrijft bij Strebels overlijden: 'Veel mensen hebben dankzij hem naar de hond leren kijken... er zijn weinig mensen (geweest) en er zullen maar weinig mensen komen die bijna alle facetten van de kynologie zo doorwrocht hebben als Richard Strebel.' ■

Richard Strebel heeft een voorliefde voor Duitse rassen. De 'Gladharige staande honden' is een illustratie in 'Die Deutschen Hunde'. Rechtsonder gesigneerd met wat houtherige hoofdletters: RICHARD STREBEL, 1904.